

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЕГЕРТОНА РАЄРСОНА У 1844-1876 РР.

EGERTON RYERSON'S PEDAGOGICAL IDEAS IN 1844-1876

У статті розглянуто процес реформування управління системою шкільної освіти на теренах східної Канади у 1844-1876 рр. на основі педагогічних ідей та проектів освітніх законів Е. Раєрсона. Досліджено специфіку прийнятих освітніх законів 1846, 1850 та 1871 рр. та еволюцію сфер розподілу повноважень органів управління освітою провінційного та місцевого рівнів.

Таким чином, за 32 роки перебування на посаді головного управителя освіти, Е. Раєрсон заклав основи, реформував та розвинув систему шкільної освіти провінції Онтаріо у повноцінну систему шкільної освіти, у якій були конкретизовані права та обов'язки усіх учасників освітнього процесу та посилені вимоги щодо кваліфікацій суб'єктів управління освітою. Система освіти, розроблена за проектами освітніх законів Е. Раєрсона і прийнятих парламентом у 1846, 1850 та 1871 рр., заклала основу для подальших освітніх законів. Вона значно централізувала управління освітою та передбачала чітку градацію у сфері органів управління освітою та у схемах підзвітності суб'єктів та об'єктів управління освітою. У відповідності до низки ухвалених освітніх законів було встановлено систему чіткого підпорядкування: головний управитель освіти – районний управитель освіти – шкільна рада – вчитель – учень.

Серед основних положень закону 1871 р., варто зазначити наступні: проголошення системи безкоштовної освіти; запровадження обов'язкової освіти для дітей віком від 7 до 12 років; запровадження перевірки діяльності шкіл урядовими представниками (до цього часу школи перевірялись лише місцевими інспекторами); встановлення високих стандартів кваліфікації місцевих управителів загальноосвітніх шкіл.

Успішна діяльність системи шкільної освіти будь-якої з країн світу значно залежить від навчальних матеріалів, на яких побудований навчальний процес. Те, що закладено у підручниках, формує й спрямовує майбутнє покоління нації, виховує її громадян.

Ключові слова: *основні положення, районний управитель освіти, градація, шкільна освіта, шкільна рада.*

The article deals with the study of the process of educational reforms in the sphere of educational administration in eastern Canada in 1844-1876, on the basis of educational views and draft bills of E. Ryerson. Educational laws of 1846, 1850 and 1871 have been investigated as well as the evolution of the division of competencies in the educational administration authorities on provincial and local levels.

Thus, during his 32 years as Chief Education Officer, E. Ryerson laid the foundations, reformed and developed Ontario's school education system into a full-fledged school education system that specified the rights and responsibilities of all participants in the educational process and strengthened requirements for qualifications of subjects of education management. The education system, developed according to the draft educational laws of E. Ryerson and adopted by Parliament in 1846, 1850 and 1871, laid the foundation for further educational laws. It significantly centralized education management and provided for a clear gradation in the field of education management bodies and in the accountability schemes of subjects and objects of education management. In accordance with a number of adopted educational laws, a system of clear subordination was established: the main manager of education - the district manager of education - the school council - the teacher - the student.

Among the main provisions of the law in 1871, it is worth noting the following: the proclamation a system of free education; introduction of compulsory education for children aged 7 to 12; introduction inspections of school activities by government representatives (until now, schools were inspected only by local inspectors); establishing high standards qualification of local school managers.

Successful activity the system of school education any countries of the world considerably depends on educational materials on that an educational process is built. That it is stopped up in textbooks, forms and directs the future generation of nation, brings up her citizens.

Key words: *basic provisions, district governor of education, graduation, school education, school council.*

УДК 37.014 (71)

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/45.1>

Гук Л.І.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національного університету
«Львівська політехніка»

Кушка Б.Г.,

канд. філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постанова проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Управління системою освіти є одним із найважливіших факторів, що сприяють її успіху і забезпечують гармонійне функціонування усіх її елементів. Воно включає чіткість розмежування обов'язків у сфері органів управління освітою, їх субординацію та підзвітність. Дослідження історичної ретроспективи формування системи управління шкільною освітою Канади на основі ідей Е. Раєрсона представляє особливий науковий інтерес, оскільки саме у цей

період формувалась і досягла високого рівня розвитку система шкільної освіти провінції Онтаріо. Її структура, принципи діяльності, організація та нормативно-законодавча база були покладені в основу освітнього законодавства більшості провінцій та територій Канади, а отже, і на цій основі формувалась система освіти усієї Канади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема історичної ретроспективи управління системою шкільної освіти Канади широко досліджується у працях З. Магдач, Н. Мукан [1, с. 12], проблеми історичного розвитку центральних та місцевих

органів управління освітою в Канаді вивчаються у працях П. Аксельрода [3, с. 32], Н. Бервоша [4, с. 28], Дж. Путмана [7, с. 80]. та багатьох інших науковців. До проблеми дослідження педагогічної спадщини Е. Раєрсона та його діяльності на посаді головного управителя освіти провінції Онтаріо упродовж 1844-1876 рр. звертались К. Томас, Дж. Путман [7, с. 90], Л. Даманія [5, с. 234] та інші вітчизняні й зарубіжні вчені, однак комплексного вивчення впливу педагогічних ідей Е. Раєрсона на формування професійної підготовки вчителів проведено ще не було.

Формулювання цілей статті є дослідити процес реформування управління системою шкільної освіти на теренах східної Канади у 1844-1876 рр. на основі педагогічних ідей та проектів освітніх законів Е. Раєрсона.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. До 40-х рр. XIX ст. на території Верхньої Канади існувала обмежена кількість положень про управління загальними школами. Закон 1816 р. уповноважував Губернатора Верхньої Канади призначати не більше 5 достойних громадян у кожному районі провінції, які формували раду освіти (англ. Board of Education). Ради освіти повинні були наглядати за діяльністю загальних шкіл та кожного року подавати звіти до уряду провінції. Вони також були уповноважені екзамінувати вчителів та видавати їм право на проведення навчальної діяльності. Однак члени рад освіти не мали відношення до педагогічної діяльності і у більшості випадків, ніколи не були вчителями. Їхня здатність адекватно оцінювати вчителів та видавати їм сертифікати неодноразово піднімалась багатьма суспільно-політичними діячами того часу, які ставили під сумнів компетентність членів рад освіти [2, с. 45].

Виклад основного матеріалу дослідження. Муніципальні ради призначали міських управителів освіти (англ. local/ township superintendents). Фактично, обов'язки міських управителів освіти були такі ж, як і управителів освіти районів, але вони мали у підпорядкуванні значно меншу територію.

Управителі освіти виконували також низку інших функцій, зокрема, розподіляли кошти по школах району та визначали межі шкільних районів.

За даних умов розподілу влади у сфері управління освітою існувала велика кількість місцевих чиновників та був відчутний брак централізації в управлінні освітою.

Під час перебування Е. Раєрсона на посаді головного управителя освіти, у Верхній Канаді було прийнято низку законодавчих актів, які регулювали сферу управління освітою. Найважливішими з них були закони, прийняті у 1846, 1850 та 1871 рр.

Перший важливий закон 1846 р., прийнятий за поданням Е. Раєрсона, централізував управління освітою. Згідно з цим законом, у сфері управління

освітою був встановлений наступний розподіл повноважень.

Генерал-губернатор колонії був уповноважений особисто, без необхідності отримання згоди виконавчої ради (англ. executive council), призначати та звільняти з посади головного управителя освіти провінції. Головний управитель освіти провінції мав право:

- розпоряджатись коштами, виділеними урядом на освіту;

- займатись підготовкою та поданням на розгляд уряду освітніх законів;

- керувати усією системою освіти провінції та очолювати Загальну раду освіти провінції (англ. General Board of Education), яка допомагала йому в управлінні освітою.

Загальна рада освіти провінції складалась із шести членів, які призначались на посаду за рекомендацією Генерал-губернатора провінції і відповідала за:

- нагляд за відкриттям та роботою Нормальної школи Верхньої Канади – першого навчального закладу для підготовки вчителів, затверджувати навчальні програми, обирати місце розташування школи, визначати умови працевлаштування та заробітну плату вчителів Нормальної школи тощо;

- вивчення та рекомендація чи відхилення використання у школах навчальних підручників;

- допомога головному управителю освіти у його роботі та надання порад відносно усіх питань, що стосуються освіти Верхньої Канади, а також поширення значення важливості освіти у свідомості людей [6, с. 90].

Централізація управління освітою у новому законі зазнавала серйозної критики з боку суспільно-політичних діячів Верхньої Канади. Пряме призначення на посаду центрального апарату управління освітою генерал-губернатором країни та підзвітність лише йому створювало усі умови для максимальної незалежності центральних органів управління освітою від політичних сил. Е. Раєрсон був переконаний, що лише таким чином він зможе відгородити себе від впливу політиків і внести зміни у систему освіти провінції. «... Він вважав, що за такого способу організації [управління освітою] він буде служити інтересам країни, а не конкретних політичних сил» [7, с. 135]. Головний управитель освіти повинен був співпрацювати із головним секретарем провінції, кому він подавав усі свої звіти про систему освіти, та головному юристу провінції, який представляв проекти освітніх законів на розгляд законодавчої Асамблеї [5, с. 78].

Крім цього, Закон 1846 р. скоротив кількість місцевих чиновників та чітко ідентифікував їхні обов'язки. У кожному районі провінції був призначений один районний управитель освіти (англ. district superintendent), якого у літературі часто ще

називають місцевим управителем освіти (англ. local superintendent), а посада міських управителів освіти була ліквідована. Районний управитель освіти, хоча і був місцевим управителем, його обов'язки чітко визначались центральним органом управління освітою. Таким чином, управитель освіти району ставав зв'язною ланкою між центральним департаментом освіти з одного боку та шкільною радою з іншого. Передбачалося, що через нього головний управитель освіти провінції та Загальна рада освіти зможуть спілкуватись із місцевими органами управління освітою – шкільними радами та безпосередніми учасниками освітнього процесу – учнями й вчителями.

Для ефективної перевірки діяльності загальних шкіл та можливості швидко збирати та опрацювати інформацію, Е. Раєрсон розробив для районних управителів освіти спеціальну схему звіту про діяльність загальних шкіл і рекомендував її дотримуватись.

Районним управителям освіти підпорядковувались члени шкільної ради (англ. trustees), колишні районні ради, які безпосередньо управляли діяльністю шкіл. Члени шкільних рад отримали право: розпоряджатись шкільними коштами, а також усім нерухомим та рухомим шкільним майном, що знаходиться на території шкіл, у встановленому законом порядку; встановлювати розмір заробітної плати вчителів, найнятих на роботу шкільною радою; призначати на посади секретаря шкільної ради, колектора (англ. school collector) – особу, відповідальну за збір грошей із місцевих жителів на потреби шкільної освіти – та бібліотекаря; відкривати у шкільному районі, за попередньою згодою районного управителя освіти, школи для хлопчиків чи для дівчаток; визначати спосіб стягнення коштів із місцевих жителів, призначених на освіту. Шкільна рада не мала права визначати розмір грошових стягнень; не частіше одного разу в рік робити подання до муніципальної ради стосовно підняття місцевих податків, кошти яких спрямовуються у сферу освіти; звільняти від стягнення податків на користь освіти району особливо бідних сімей; скликати шкільні засідання у встановленому законом порядку; подати у відставку, за умови отримання письмової згоди своїх колег та місцевого управителя освіти [8, с. 111].

До обов'язків членів шкільних рад входило: виступати корпоративним органом у встановленому законом порядку (у підписанні угод, укладанні контрактів тощо); скріпляти своєю печаткою усі офіційні документи, видані шкільною радою; скликати щорічні шкільні засідання, а також позачергові шкільні засідання у разі потреби (наприклад, у випадку зміни території школи, у разі смерті чи складення повноважень одного із членів шкільної ради тощо); слідкувати за тим, щоб у школі були у наявності книга шкільної ради, книга відгуків

відвідувачів, журнали обліку відвідування та успішності учнів та «Освітній журнал». Останні двоє повинні забезпечуватись безкоштовно; наймати на роботу та виплачувати заробітну плату лише тим педагогам, які володіють сертифікатами вчителя; відвідувати школи та слідкувати за їхньою діяльністю, а також за використанням у навчальному процесі підручників, рекомендованих Радою загальної освіти провінції; слідкувати за тим, щоб усі учні були забезпечені навчальними підручниками та щоб шкільна бібліотека була доступною для усіх жителів місцевості; вчасно подавати щорічні та піврічні звіти про діяльність шкіл місцевому управителю освіти [8, с. 45].

Однією із нерозв'язаних проблем залишалась проблема недостатньої кваліфікованості працівників місцевих органів управління освітою. Труднощі виникали у обранні підходящих кандидатур на посади районних управителів освіти. Е. Раєрсон був переконаний, що це повинні бути високоосвідені люди із педагогічною освітою, а не лише представники еліти суспільства. Однак, як зазначають дослідники історико-педагогічної проблематики освіти Канади, освіта у житті жителів провінції не займала великого значення, тому високоосвідені люди, як правило, не виявляли бажання займати посади освітніх чиновників, в тому числі районних управителів освіти.

Особливістю Закону 1850 р. було зміцнення повноважень шкільних рад (англ. trustee boards), визнання їх корпоративними органами й надання їм влади у керівництві школами у відповідності до урядових положень, а також права на збір податків із жителів району, який шкільна рада представляла. Для цього шкільна рада повинна була мати бухгалтера. Законом дозволялось на прохання більшості жителів міст, створювати міські шкільні ради (англ. township boards of trustees), які б керували школами конкретного міста. У випадку браку коштів на фінансування діяльності загальних шкіл міська шкільна рада була уповноважена згідно з новим законом, обрати один із можливих трьох варіантів:

– подати запит на необхідну суму до міської ради (у цьому випадку рада зобов'язана була надати кошти);

Висновки. Отже, з прийняттям освітнього закону 1850 р. повноваження екзаменації та сертифікації вчителів перейшли від районних управителів освіти до районних рад освіти. Оскільки вимоги щодо сертифікації вчителів були встановлені Радою загальної освіти, а районні ради освіти були органами, що представляли центральний орган управління освітою на місцях, у цьому законі чітко прослідковується подальша тенденція до централізації управління освітою.

У 50-х рр. XIX ст. було прийнято також низку важливих законів, які конкретизували специфіку

діяльності, права, обов'язки та сфери відповідальності різних учасників освітнього процесу, зокрема, у 1850 р. Рада загальної освіти конкретизувала обов'язки вчителів.

Дослідники історичної ретроспективи розвитку освіти Канади зауважують, що у період з 1850 по 1871 рр. законодавчою владою Верхньої Канади не було прийнято освітніх законів, які б запроваджували нові принципи у системі організації та управління освітою. Безумовно, щоб відобразити зростаючі потреби суспільства, що швидко розвивалось, у цей період було прийнято низку поправок до останнього освітнього закону 1850 р., які удосконалювали його [7, с. 112].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Магдач З. Т. Історична ретроспектива розвитку шкільної освіти Канади (Серія педагогічні та історичні науки) Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 84. – С. 155-161.

2. Althouse J. The Ontario Teacher, a historical account of progress 1800-1910. – Ontario Teachers' Federation. – 1967. – 184 p.

3. Axelrod P. The Promise of Schooling: Education in Canada 1800-1914 – Toronto: University of Toronto Press, 1997. – 160 p.

4. Burwash N. The Makers of Canada. Egerton Ryerson – Toronto: Morang & Co Limited, 1906. – 303 p.

5. Damania L. Egerton Ryerson. – Toronto: Fitzhenry & Whiteside Ltd. – 1975. – 59 p.

6. Hodgins D. Ryerson Memorial Volume: prepared on the occasion of the unveiling of the Ryerson Statue in the grounds of the Education Department on the Queen's birthday, 1889. – Toronto. – Printed by Warwick & Sons 68 and 70 Front street west. – 1889. – 146 p.

7. Putman J. H. Egerton Ryerson and Education in Upper Canada / J. H. Putman. – Toronto: William Briggs, 1912. – 272 p.

8. The laws relating to common schools in Upper Canada together with the forms, general regulations and instructions for executing their provisions. – Toronto: Printed for the Department of Public Instruction for Upper Canada by Lovell and Gibson. – 1855. – 145 p.